

„СЯЛЯНКА“ В. ДУНІН-МАРЦІНКЕВІЧА НА МЕНСКОЙ СЦЭНЕ

(Гістарычная спраўка)

Альбэрт Паўловіч

„Сялянка“—гэта двухактовая комэдыя-опэра; выдана яна была ў Вільні, у 1846 годзе (16°. 109); музыку да яе скомпанаваў Станіслаў Манюшка, выдатны беларускі кампазытар.

Гэтая опэра карысталася вялікім посьпехам і ставілася яна ў Менску, у Бабруйску і Слуцку; на провінцыі, як мне вядома, яна ставілася на кватэры ў нашага далёкага сваяка Валерага Паўловіча, у Глуску.

Валеры Паўловіч сам быў беларускі поэта¹⁾ і быў блізка знаёмы з Дунін-Марцінкевічам.

Склад трупы В. Марцінкевіча быў звыш 20 чалавек, у тым ліку сам аўтар і дзьве яго дачкі.

Апрача аўтара, вельмі чынны ўдзел прымалі яго два таварышы: Авэр'ян Васільеў і Ляўданскі. Вось на гэтых двух асобах я мушу spyніць увагу.

А. Васільева я пазнаў дзякуючы таму, што з ягоным сынам, Якавам, мне давалося служыць на Лібава-Роменскай чыгунцы.

Я. Васільеў нарадзіўся і памёр у Менску, быў шчырым беларусам. Нацыянальнае пачуцьце перайшло да яго ад яго бацькі, Авэр'яна. Шмат гадоў мы з ім служылі і таварышкавалі. Неяк раз зусім выпадкова пачалі паміж сабой гутарыць пабеларуску. Тутака выкрылася сама сабой наша прыхільнасьць да роднае мовы і мы пасья таго ўжо так гутарыць не пакідалі.

На нас, праўда, звярталі ўвагу,—некаторыя казырыліся, некаторыя нас высьмейвалі і толькі лічаныя асобы: А. С. Шыманскі, браты А. і Ё. Каспэрскія, П. Малішэўскі і П. Астанковіч зусім шчыра нас

¹⁾ В. Паўловіч быў вайсковы і ў 1860 г. жыў у Бабруйскім павеце (між іншым, у Глуску і Парычах). Аб ім часта мне ўспамінаў дзядзька Апалінары Паўловіч, які спытаўся з ім у Парычах і расказваў, што ён пісаў вершы і папольску, і пабеларуску. Ём вельмі быў зацікаўлены Ян Луцкевіч, які меў рукапісы яго, і мой бацька дакладна яму даў весткі аб радні, у каго-б Луцкевіч мог дастаць яшчэ што-коlechы з рукапісаў (перапіска з Іванам Луцкевічам у мяне захавалася, у ёй-жа ён цікавіўся і аб афішы „Сялянка“).

разумелі і нам спагадалі і ахвотна гутарылі на „простай“ мове. Ведама, у той час,—гэта 20—25 гадоў назад,—лічылася дрэнным тонам гаварыць папросту.

Я. Васільеў меў добрую памяць і шмат вершаў даўгіх, як „Евгений Онегин“ Пушкіна, „Stare Wrota“—Сыракомлі (Л. Кандратовіча) казаў з памяці, ведаў многа беларускіх вершаў.

На запытаньне мае—адкуль у яго такі багаты запас матэрыялу для дэкламацыі на беларускай мове,—ён мне раскажаў наступнае:

Яго бацька, Авэр’ян, быў таварышом Вінцука Марцінкевіча і Ляўданскага (імя апошняга ня помню). У той час Васільеў быў пісарам у міравога судзьдзі, а Ляўданскі старшым нейкім у друкарні. Абодва гэтыя прыяцелі Марцінкевіча разам з апошнім прымалі гарачы ўдзел у спэтаклях, якія адбываліся ў Менску ў тэатры Поляка, а пасля забароны беларускіх твораў (у 1852 г.), на кватэрах прыватных асоб (у Сьвіды і Лапіцкай). А. Васільеў выконваў ролю адміністратара, а Ляўданскі—артысты на ўсе амплау.

Між іншым, Якаў Васільеў адзначаў вельмі ўдалую ролю Ляўданскага, які, маючы нязвычайную, проста фэноманальную памяць, становіўся да выконваньня ролі бяз жаднае падрыхтоўкі. Досыць яму было перад выступленьнем прачытаць тэкст адзін раз і ўсё моцна ўкладалася ў яго галаве. Ён помніў кожнае слова і мала пільнаваўся суфлёра.

Да таго і фігура яго была высокая, статная, быў вельмі рухавы, прыгожы, меў добрую вымову і ўсё гэта рабіла яго пажаданым гасьцём—у гасьціне і дасканалым артыстам—на сцэне. Ролі сабе ён не выбіраў, але ў кожнай ролі быў удалым выканаўцам, на сваім месцы.

Афішу аб пастаноўцы ў Менску 9 лютага 1852 г. комэдыі Дунін-Марцінкевіча—„Сялянка“¹⁾ мне падараваў Якаў Васільеў.

Захавалася гэтая афіша выпадкова. Ляўданскі, які меў беспасрэднае дачыненне да друкарань, заўсёды стараўся як найхутчэй атрымаць афішы. Разам з бацькам Якава Васільева, удвох яны абыходзілі знаёмых і запрашалі ў тэатр.

У часе забароны мясцоваю ўладаю беларускіх спэтакляў, яны пісалі афішы ад рукі, а спэтаклі адбываліся ці на кватэры ў Ляўданскага ці ў самога В. Марцінкевіча, або ў знаёмых. Улетку Марцінкевіч над’яжджаў з Люцынкі.

У афішы адзначана, што ролю Наума Прыгаворкі—войта—граў сам аўтар, поэта-драматург, а сялянак—дочкі яго. Гэты ўдзел усёй сям’і Вінцука Марцінкевіча ясна сьведчыць аб тым, што ўсе, а асабліва сам поэта любілі беларускае слова.

Між іншым Васільеў казаў, што гэтая афіша была першай і апошняй абвесткай аб ужываньні на сцэне беларускай мовы: у той-жа дзень быў,

¹⁾ Гл. Запіскі Аддзелу гуманітарных навук, кн. 2. Працы клясы і філэлёгіі. т. I. ІБК 1928 г., стар. 314—315 (адбітак).

выданы слоўны загад (а пасьля і пісоўны) аб забароне спэтакляў на „простонародном языке“. Усё-ж такі ў той дзень, 9 лютага 1852 г., спэтакль адбыўся, бо дазваленьне на той дзень было ўжо мясцовай уладай дана, але была толькі нейкая заміна з расклейкаю афішы,—яе меліся зьнішчыць.

Афіша ня была расклеена, яе давялося саматугам разнісіць па знаёмых, як запрашэньне. Вестка аб забароне хутка разьнеслася па Менску і дзякуючы гэтаму збор быў нябывалы.

І вось пасьля разноскі афіш некалькі іх асталося яшчэ на руках, але захавалася ўсяго толькі адна, якая і была мне Я. Васільевым падараваана.

Карыстаючыся выпадкам, хачу адзначыць цікавасьць гэтай афішы „Сялянка“ яшчэ і з другога боку. Вядома, што для гэтай оперы „Сялянка“ музыку ўлажыў Станіслаў Манюшка—асабовы прыяцель Марцінкевіча з удзелам кампозытараў Крыжаноўскага і др.

Композыцыя, на жаль, нідзе не захавалася, страчана, прапалі ўсе сьляды, а разам з тым упала і вера ў тое, што рэч гэта ім, Манюшкай, была напісана.

І вось выпадкова захаваны экзэмпляр афішы пацьвярджае самы факт, які пачынаўся брацца грамадзянствам ужо над сумненьне.

Аб тым, што мне пашчасьцілася атрымаць рэдкі экзэмпляр афішы, я паведаміў Яна Луцкевіча і Рамуальда Зямкевіча.

Вельмі зацікавіўся тады афішай і корэспандэнт газэт — „Kurjera Wileńskiego“ і „Goniec Porannego“, Дворжачак, які ў абедзвюх газэтах¹⁾ адначасова даў абвестку, што бачыў у мяне афішу, зазначыўшы, што „опера гэта, здаецца, зусім невядома і ў ніякім сьпісу твораў Манюшкі ня лічыцца“. Між іншым, Дворжачак пасьля прапанаваў мне прадаць гэтую афішу Гэрыку Опіньскаму (?), які зьбіраў увесь матэрыял, які датыкаўся твораў Ст. Манюшкі.

¹⁾ „Goniec Poranny“ № 496, 1911 г.